

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

RABI LORD JONATHAN SACKS'IN ÖĞRETİ VE YAZILARINDAN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle. "R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçeğe değil, altta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." – Rabi Sacks

Vayetse Tanrı'yla Karşılaşmak

Tora'da anlatılan en etkili vizyonlardan biridir. Esav'ın gazabından kaçan Yaakov, gece tek başınayken, istirahat etmek için uzanır ve korku dolu bir kâbus değil, bir aydınlanma rüyası görür:

[Yaakov belirli bir] yere geldi ve geceyi orada geçirdi; zira güneş batmıştı. O yerin taşlarından [birkaç tane] alıp başucuna koydu ve o yerde yattı. Bir rüya gördü: Ve işte – yere sabitlenmiş ve başı göklere kadar erişen bir merdiven vardı. Ve işte – Tanrı'nın melekleri onun üzerinde çıkıp iniyorlardı. Ve işte – A-Şem [Yaakov'un] üzerinde duruyordu...

Bereşit 28:11-13

Yaakov uykusundan uyandı. "A-Şem kesinlikle burada – ve ben bilmiyordum!" dedi. Korkmuştu. "Burası ne kadar da heybetli!" dedi. "Burası Tanrı'nın Evi'nden başka bir şey değil! Göklere kapısı bu!"

Bereşit 28:16-17

Bu pasaja dayanarak, Hahamlarımız "Yaakov arvit (gece) duasını tesis etti" demişlerdir. Bu çıkarım, yalnızca "geldi, karşılaştı, rast geldi" değil, "dua etti, yalvardı, yakardı" gibi anlamlara da gelebilen vayifga sözcüğüne dayanır. "Onlar uğruna çılgılık ve dua yükseltme ve Bana ricacı olma (ve-al tifga bi)" (Yirmeyau 7:16) pasuğunda olduğu gibi.

Hahamlarımız ayrıca, makom, yani "yer" sözcüğünü de Tanrı (evrenin "yeri") olarak anlamışlardır. Böylece Yaakov, gündelik duaların döngüsünü tamamlamıştır. Avraam, şahrit (sabah) duasını tesis etmiş, Yitshak, minha (öğleden sonra) duasını başlatmıştı. Yaakov da gece vakti edilen arvit, ya da diğer adıyla maariv duasını ilk tesis eden kişi olmuştur.

Bu çarpıcı bir fikirdir. Her ne kadar hafta içinde ettiğimiz amida dualarının sözleri birbirinin aynı ise de, bu duaların her biri Atalarımızdan birinin karakterini taşır. Avraam sabahı temsil eder. O, başlatandır; dünyaya yeni bir inanç bilincini getiren kişidir. Onunla, gün başlar.

Yitshak öğleden sonrayı temsil eder. Yitshak'ta yeni olan hiçbir şey yoktur –

karanlıktan ışığa veya ışıktan karanlığa doğru büyük çaplı bir geçiş söz konusu değildir. Yitshak'ın yaşamındaki olayların birçoğu, babasının başından geçenlerin bir tekrarı niteliğindedir. Tıpkı Avraam'da olduğu gibi kıtlık, Yitshak'ı da yerinden ayrılmaya iter ve Yitshak Pelishtilerin topraklarına gitmek durumunda kalır. Yitshak, babasının kazmış olduğu kuyuları da yeniden kazar.

Yitshak'ınki, devamlılığın sessiz kahramanlığıdır. O, antlaşma zincirinde bir halkadır. Önceki nesli sonraki nesle bağlar. İnanç yaşamına yeni hiçbir şey getirmez, ama yaşamının kendi asaleti vardır. Yitshak, azimdir, sadakattir, devam etme kararlılığıdır.

Yaakov geceyi temsil eder. O, korku ve kaçış adamıdır; Tanrı'yla, başkalarıyla ve kendisiyle mücadele eden kişidir. Yaakov bu dünyanın karanlığını tanıyan adamdır.

Ancak gece duasını Yaakov'un başlattığı fikrinde zor bir yan vardır. Talmud'daki ünlü bir bölümde Rabi Yeoşua, şahrit veya minhadan farklı olarak, gece duasının zorunlu olmadığı görüşünü ileri sürer (ancak, otoritelerin vurguladıkları üzere, bu dua da Yahudilerin kabul etmesi sonucunda bir yükümlülük haline gelmiştir). Eğer bu dua Yaakov tarafından tesis edildiyse, o zaman neden Avraam ve Yitshak'ın dualarıyla aynı yükümlülük düzeyinde tutulmamıştır? Geleneğimiz buna üç cevap önerir.

İlki; arvitin zorunlu olmadığı görüşü, gündelik dualarımızın atalarımıza değil, Bet Amikdaş'ta sunulan gündelik toplumsal kurbanlara dayandığını öne sürenlerin görüşüdür. Bet Amikdaş'ta sabah ve öğleden sonra birer tane toplumsal kurban gerçekleştirilirdi;

ama gece vakti böyle bir kurban yoktu. İki görüş tam da bu noktada ayrılmaktadır; duanın köklerini kurbanlara bağlayanlara göre gece duası gönüllü edilen bir duayken, duaları atalarımıza dayandıranlara göreyse arvit duası zorunludur.

İkincisi; yolculuk yapmakta olan kişilerin (yolculuğun tamamlanmasından üç gün sonraya kadar) duadan muaf oldukları şeklinde bir kanun vardır. Yolculukların tehlikeli olduğu dönemlerde – yolcuların olası bir haydut saldırısından sürekli korktukları zamanlarda – konsantre olmak olanaksızdı. Dua, konsantrasyon (kavana) gerektirir. Bu yüzden Yaakov duadan muaftı ve kendi yakarısını bir yükümlülük olarak değil, gönüllü bir eylem şeklinde sunmuştu – ve bu yüzden arvit duası öyle kalmıştır.

Üçüncüsü; geleneksel bir bilgiye göre, Yaakov yolculuk etmekteyken güneş, normal vaktinde değil, “aniden batmıştı”. Yaakov aslında öğleden sonraya ait duayı etmek niyetindeydi, ama aniden gece çökünce hazırlıksız yakalanmıştı. Ve Yaakov bir gece duası etmeye hiç niyetlenmediği için, arvit bir yükümlülük haline hiç gelmemiştir.

Ancak daha derin bir açıklama vardır. Hahamlarımızın duanın dayanağı olarak gördükleri üç olayın her biri için farklı bir dilbilimsel yapı kullanılmıştır. Avraam “daha önce Tanrı'nın huzurunda durduğu yere [gitmek üzere] sabah erken kalktı” (Bereşit 19:27). Yitshak “akşama doğru kırdaki tefekküre çıktı” (Bereşit 24:63). Yaakov Tanrı'yla “karşılaştı, buluştu, [O'na] rast geldi” [vayifga baMakom]. Bunlar farklı dini deneyim türleridir.

Avraam, Tanrı'yı arama yolculuğunu başlatmıştı. Yaratıcı bir dini kişilikti;

sadece arayanların bulabildiği o güven duygusundan başka hiçbir donanımı olmaksızın bilinmeyen bir hedefe doğru ruhani bir yolculuğa çıkan herkesin babasıydı. Tanrı Avraam'ı aramadan önce, Avraam Tanrı'yı aramıştı.

Yitshak'ın duası, bir siha (tam anlamıyla bir diyalog veya sohbet) olarak tarif edilmektedir. Bir diyalogun iki tarafı vardır: konuşan kişi ile dinleyen ve dinledikten sonra cevap veren diğer kişi. Yitshak, Tanrı'nın sözü ile insan ırkının sözü arasındaki sohbet şeklini alan dini deneyimi temsil eder.

Yaakov'un duası ise çok farklıdır. Yaakov bu duaya kendisi önyak olmuş değildir. Düşünceleri bambaşka yerlerde – kendisinden kaçmakta olduğu Esav ve şimdi ona doğru yolculuk etmekte olduğu Lavan. İşte bu sıkıntılı zihnin içine, Tanrı, melekler ve yerle gökleri birbirine bağlayan bir merdiven hakkında bir vizyon girmektedir. Yaakov buna hazırlanmak için hiçbir şey yapmamıştır. Olay beklenmedik bir şekilde gelişmiştir. Yaakov, tıpkı bazen yabancılardan oluşan bir kalabalık içinde aşına bir yüzle karşılaşabilmemiz gibi, kelimenin tam anlamıyla Tanrı'yla "karşılaşmaktadır". Bu, insanın değil, Tanrı'nın girişimiyle meydana gelmiş bir buluşmadır. Yaakov'un duası işte bu nedenle düzenli bir yükümlülüğün dayanak noktası haline getirilemezdi. Tanrı'nın mevcudiyetinin hayatlarımıza ne zaman aniden dâhil olacağını hiçbirimiz bilemez.

İnanç odaklı yaşamın, bilinçli kontrolün ötesinde olan bir ögesi vardır. Bizim onu en az beklediğimiz bir anda, durup dururken çıkagelir. Eğer Avraam, Tanrı'ya doğru yolculuğumuzu ve Yitshak Tanrı ile diyalogumuzu temsil ediyorsa, Yaakov da, Tanrı'nın, plansız,

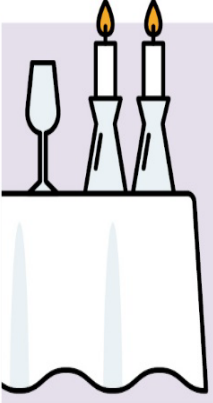
programsız, beklenmedik bir şekilde bizimle karşılaşmasını, asla önceden bilemeyeceğimiz, ama bizi dönüşüme uğramış halde bırakan vizyonu, sesi, çağrıyı simgeler. Yaakov için nasılsa bizim için de öyledir. İnsanda sanki uykudan uyanmış ve sanki ilk sefermişçesine "A-Şem kesinlikle burada – ve ben bilmiyordum!" gerçeğinin farkına varmış gibi bir duyguya yol açar. Yerin kendisinde bir değişiklik yoktur; ama biz değişmişizdir. Bu tür bir deneyim, asla bir yükümlülüğün konusu haline getirilemez. Bu bizim yaptığımız bir şey değildir. Bize olan, bizim başımıza gelen bir şey söz konusudur. Vayifga baMakom, bambaşka şeyleri düşünürken, doğrudan Tanrı'nın huzuruna gelmiş olduğumuzu fark ettiğimiz anlamına gelir.

Bu gibi deneyimler – tam anlamıyla veya simgesel açıdan – gece vakti meydana gelir: yalnızken, korkuyorken, savunmasızken, ümitsizliğin eşliğindeyken... İşte tam o zaman, en beklemediğimiz anda, hayatlarımızın, Tanrısallığın ışığına gark olduğunu görebiliriz. Aniden, hataya yer bırakmayacak bir kesinlikle, yalnız olmadığımızı, Tanrı'nın orada olduğunu ve aslında yol boyunca yanımızda durmaktayken bu esnada bizim zihnimizin, O'nu fark edemeyecek kadar kendi endişelerimizle meşgul olduğunu anlarız. İşte, Yaakov Tanrı'yı böyle bulmuştu – Avraam gibi kendi gayretleriyle değil; Yitshak gibi sürekli bir diyalogla değil; korku ve yalnızlığın tam ortasında. Yaakov, kaçış halindeyken tökezler ve düşer – ve kendisini Tanrı'nın onu bekleyen kollarının içine düşmüş halde bulur. Bu tür bir deneyimi yaşamış bir kimse onu

hiç unutmaz. “Senin tüm bu zaman boyunca yanımda olduğunu, benimse bambaşka yerlere bakmakla meşgul olduğumu şimdi anlıyorum.”

Yaakov’un duası buydu. Bizim konuştuğumuz zamanlar vardır; bir de bize konuşulan zamanlar vardır. Dua her zaman, öngörülebilir nitelikte – sabit bir zaman ve gündelik bir yükümlülük meselesi – değildir. Dua

aynı zamanda bir maruzluk, bir savunmasızlıktır. Tanrı bizi şaşırtabilir, bizi uykumuzdan uyandırabilir, düşerken bizi yakalayabilir.

Şabat Sofrası İçin Tartışma Soruları

1. Tanrı’yı aramaktan ziyade O’nunla “karşılaşmak” ne anlama gelir? Hiç buna benzer bir şey hissettiniz mi?
2. Gündelik yaşamımızda Tanrı’nın varlığının farkına nasıl daha çok varabiliriz?
3. Tanah’ın başka neresinde gece vakti dini bir karşılaşma meydana gelmektedir?